

پیام نور تهران

دانشکده: الهیات و علوم انسانی

گروه علمی: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان پایان نامه: مبانی فقهی عقیم سازی از نظر مذاهب خمس

استاد راهنما: جناب دکتر صدری

استاد مشاور: جناب دکتر شعبانی

نگارش: حمید نوری

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته: فقه و مبانی حقوق اسلامی.

مرداد ماه ۸۹.

بررسی حقوق پدیدآوران در آنها

بسمه تعالی

تصویب پایان نامه / رساله

پایان نامه / رساله تحت عنوان: مبانی فقهی عقیم سازی از نظر مذاهب خمسه.

که توسط حمید نوری در مرکز تهران تهیه و به هیأت داوران ارائه گردیده است مورد تأیید می باشد.

تاریخ دفاع: نمره:

درجه ارزشیابی:

هیأت داوران			
امضاء	مرتبه علمی	هیأت داوران	نام و نام خانوادگی:
	استاد یار	استاد راهنما	۱. استاد صدری
	استاد یار	استاد مشاور	۲. استاد شعبانی
	استاد یار	داخلی	۳. استاد مؤمنی
		استاد یار	۴. استاد داورزنی
	استاد یار	تحصیلات تکمیلی	۵. دکتر غلام جمشیدی نماینده

تقدیم

این پژوهش ناچیز را به پیشگاه مقدس
و ملکوتی انبیاء الهی و امامان معصوم
علیهم السلام و به حضرت بقیة الله
الأعظم، حضرت حجة ابن الحسن
العسگری عجل الله تعالی فرجه
الشریف تقدیم می دارم، که با اتکال به
نور معرفت الهی و شعار مقدس الله
اکبر و لا اله الا الله بنیاد ظلم، ستم و کفر
را بر خواهند کند و بشریت را به صراط
مستقیم الهی هدایت خواهند نمود.

امید است در آستان ملکوتیشان مقبول
نظر افتد و ذخیره آخرت این حقیر باشد.

سپاس

«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

بر خودم لازم می دانم از اساتید محترم گرانقدر و ارجمند، جناب دکتر صدری بعنوان استاد راهنما و جناب دکتر شعبانی بعنوان استاد مشاور و تمام خوبان و دوستانی که اینجانب را در تهیه و تدوین این پژوهش مورد عنایت، راهنمایی، لطف و محبت خویش قرار دادند. مراتب تقدیر و تشکر خود را ابراز نموده و از خداوند منان توفیق روز افزون این عزیزان را مسألت دارم.

چکیده:

در این پایان نامه عقیم سازی در طی کلیات و شش فصل به شرح ذیل مورد نقد و بررسی قرار گرفته است:

فصل اول: تعریف لغوی و اصطلاحی عقیم سازی و تفاوت آن با اخته کردن و پیشینه تاریخی مسئله.

فصل دوم: بررسی دیدگاه ها و استفتاءات و احکام فقهی عقیم سازی از نظر مذاهب خمسسه.

فصل سوم: بررسی مشکلات فقهی عقیم سازی و دیگر روش های پیش گیری از بارداری.

فصل چهارم: تنافی عقیم سازی و دیگر روش های پیش گیری از بارداری با حقوق زوجیت.

فصل پنجم: بررسی عقیم سازی و سلب زاد و ولد از دیدگاه فقها و علماء شیعه و اهل سنت، احکام ثانویه و حکومتی و حدود اختیارات دولت اسلامی یا ولی فقیه در مسأله.

فصل ششم: آثار عقیم سازی.

نتیجه اینکه عقیم سازی دائم به اتفاق مذاهب خمسسه به خاطر قطعی بودن اضرار به نفس و

همچنین وجود نگاه و لمس حرام در مسئله حرام می باشد اما عقیم سازی موقت از دیدگاه فقه

امامیه جایز و از دیدگاه اهل سنت با شرایطی و در صورت اضطرار جایز است .

واژگان کلیدی: عقیم سازی، مبانی فقهی، مذاهب خمسسه، حکم شرعی، قواعد فقهی.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات

مقدمه: ۱

کلیات تحقیق

فصل اول:

تاریخچه عقیم سازی و اخته کردن ۸

تعریف لغوی العقم و العقیم ۱۰

تعریف لغوی تعقیم ۱۰

تعریف اصطلاحی تعقیم ۱۰

انواع تعقیم ۱۱

موارد استعمال واژه «عقیم» در قرآن ۱۱

تفاوت عقیم سازی و اخته کردن از نظر لغوی، اصطلاحی و فقهی ۱۲

نظر مذاهب خمس در مسئله نکاح عقیم و خصی ۱۳

روش های عقیم سازی ۱۴

الف) روش های عقیم سازی در زنان: ۱۴

لاپاراسکوپی ۱۵

مینی لاپاراتومی ۱۶

عوارض و مزایای عقیمی لوله ای ۱۶

مشاوره برای عقیم سازی ۱۷

برگشت پذیری ۱۷

ب- روش های عقیم سازی مردان ۱۷

عوارض وازکتومی	۱۸
برگشت پذیری	۱۸

فصل دوم

بررسی دیدگاه ها و استفتاءات و احکام فقهی عقیم سازی از نظر مذاهب خمس

مقدمه:	۲۰
حکم عقیم سازی از دیدگاه فقه شیعه و مسأله اضرار به نفس	۲۰
نظر مشهور پیرامون مسأله اضرار به نفس	۲۰
احکام عقیم سازی با توجه به نظر مشهور	۲۱
نظر غیر مشهور پیرامون مسأله اضرار به نفس	۲۱
احکام عقیم سازی با توجه به نظر غیر مشهور درباره مسأله اضرار به نفس	۲۱
پیشنهادهای فقهی کاربردی برای جواز مسأله (با توجه به نظر مشهور)	۲۳
پیشنهادهای فقهی کاربردی برای جواز مسأله (با توجه به نظریه غیرمشهور)	۲۳
استفتاءات فقها و مراجع پیرامون عقیم سازی:	۲۴
استنتاج نگارنده از فتاوی فقهاء:	۳۲
احکام عقیم سازی با توجه به فاکتورهای مذکور در صورت عدم اضطرار و حرج	۳۲
الف) عقیم سازی در موارد ذیل حرام است:	۳۲
ب) موارد جواز عقیم سازی:	۳۳
نظر آیت الله محمد جواد فاضل لنکرانی راجع به مسئله عقیم سازی	۳۳
استدلال آیت الله نوری همدانی مبنی بر حرمت عقیم سازی:	۳۴
اشکال آیت الله حسینی تهرانی بر استفتاء مراجع درباره بستن لوله ها	۳۴
استفتاءات پیرامون تعلق دیه به عقیم سازی	۳۵
دیه خصیه و عقیم سازی	۳۵
بررسی فقهی - اصولی چند مسئله پیرامون عقیم سازی	۳۶
دیدگاه مذاهب اربعه اهل سنت در مورد منع حمل	۳۹

۳۹	روش های منع حمل از دیدگاه اهل سنت
۳۹	روش های منع حمل بطور موقت
۴۰	اضرار به نفس در روش های منع حمل
۴۱	منع حمل و حق استیلا از دیدگاه مذاهب اربعه اهل سنت
۴۱	دیدگاه شافعیه و برخی از مالکیه
۴۱	دیدگاه حنفیه
۴۲	دیدگاه ظاهریه
۴۲	جنبه های منع حمل نزد اهل سنت
۴۲	حکم تعقیم و منع حمل به طور دائم از نظر اهل سنت
۴۲	تفاوت تعقیم و منع الحمل دائم نزد اهل سنت
۴۳	دلایل عدم جواز تعقیم یا منع حمل به صورت دائم
۴۵	دیدگاه فقهاء و علماء اهل سنت در مورد عقیم سازی و دیگر راههای منع حمل
۴۸	نظریه کنفرانس اسلامی «رباط»
	استنتاج نگارنده از نظرات فقهاء و علماء اهل سنت در مورد عقیم سازی و پیش گیری
۴۹	از بارداری
۴۹	حکم عقیم سازی از نظر مذاهب اربعه اهل سنت
۴۹	عقیم سازی دائم
۵۰	عقیم سازی موقت
۵۰	حکم عقیم سازی در حالت اضطرار
۵۰	حکم عقیم سازی در حالت اختیار

فصل سوم

بررسی مشکلات فقهی عقیم سازی و دیگر روش های پیش گیری از بارداری

۵۲	مشکلات فقهی عقیم سازی
۵۲	بحث اضرار به نفس :
۵۲	بحث نگاه و لمس حرام

- ۵۲..... تنافی استفاده از عقیم سازی و دیگر روش های پیش گیری از بارداری
- ۵۲..... اضرار به نفس عقیم سازی و دیگر روش های پیش گیری از بارداری
- ۵۳..... نظر مشهور در حرمت اضرار به نفس
- ۵۴..... دلایل نقلی مشهور بر حرمت اضرار به نفس
- ۵۵..... مفاد لاضرر
- ۵۵..... اشکالات
- ۵۶..... روایات باب اطعمه و اشربه در حرمت اضرار به
- ۵۷..... روایات دیگر در حرمت اضرار به نفس
- ۵۷..... دلیل عقلی بر حرمت اضرار به نفس
- ۵۷..... مبانی استدلال
- ۵۸..... نظر غیر مشهور در اضرار به نفس
- ۶۱..... مسئله لمس و نگاه در عقیم سازی و دیگر روش های پیش گیری از بارداری
- ۶۱..... لمس و نگاه در مقام معالجه
- ۶۱..... آرای فقهی در مورد نگاه به صورت و دست:
- ۶۲..... شرایط جواز نگاه و لمس بر اساس قاعده «الضرورات تنقذ بقدرها»
- ۶۲..... روایات در مورد جواز لمس و نگاه در مقام معالجه
- ۶۵..... منظور از اضطرار و حرج در مقام معالجه
- ۶۶..... لمس و نگاه در موارد غیر ضروری

فصل چهارم

تنافی عقیم سازی و دیگر روش های پیش گیری از بارداری با حقوق زوجیت

- ۶۹..... عقیم سازی و به کاری گیری دیگر روش های پیش گیری از بارداری از طرف مرد و چگونگی حق زن در این مورد
- عقیم سازی و بکارگیری دیگر روش های پیش گیری از بارداری توسط زن و
- ۷۲..... چگونگی حق مرد در این مورد

فصل پنجم

بررسی کنترل زاد و ولد از دیدگاه فقها و علماء شیعه و اهل سنت، احکام ثانویه و حکومتی و حدود اختیارات دولت اسلامی یا ولی فقیه در مسأله

- مقدمه: ۷۶
- مبحث اول: دیدگاه شیعه ۷۶
- مبحث دوم: دیدگاه علماء و فقهای شیعه در مورد کنترل زاد و ولد و تنظیم آن ۷۸
- مبحث سوم: دیدگاه اهل سنت ۷۹
- مبحث چهارم: نظرات علماء و فقهای اهل سنت در مورد کنترل زاد و ولد و تنظیم آن ۸۱
- مبحث پنجم: حکم ثانوی در مسأله کنترل زاد و ولد و تنظیم آن ۸۲
- مبحث ششم: حکم حکومتی در مسأله کنترل زاد و ولد و تنظیم آن ۸۳

فصل ششم

آثار عقیم‌سازی

- مقدمه ۸۵
- مبحث اول: ادله مخالفان عقیم‌سازی و سلب زاد و ولد ۸۵
- الف- ادله مبتنی بر مبانی و اصول شریعت ۸۵
- ۱- ضرورت حفظ نسل و بقای نوع انسانی ۸۵
- حفظ نسل مسلمانان و ترغیب بر افزودن آن ۸۶
- روایات ۸۸
- ۲-۳- تأکید روایات بر ازدواج با زنان زایا ونهی از ازدواج با زنان نازا ۸۹
- روایات شیعی ۸۹
- روایت اهل سنت ۹۰
- ۳-۳- نهی از تبّتل ۹۰
- ۳-۴- مذمت زنان نازا ۹۱
- روایات شیعی ۹۲
- ۳-۵- روایاتی که افراد بدون فرزند را هالک و بدون نتیجه معرفی می‌کند ۹۲

- روایات اهل سنت ۹۲
- ۳-۶- روایات دالّ بر دعا برای طلب فرزند (بویژه فرزند صالح) ۹۲
- جمع بندی ۹۴
- ب- ادله مبتنی بر دیدگاه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ۹۵
- مبحث دوم: نظریه تفصیلی مخالفان عقیم‌سازی و سلب زاد و ولد ۹۷
- موارد جواز عقیم‌سازی از دیدگاه مخالفان مسئله ۹۷
- ۱- ترس از حیات مادر ۹۷
- ترس نسبت به فرزندان ۹۸
- ۳- ترس از صدمه دیدن طفل شیرخوار ۹۸
- مبحث سوم: ادله طرفداران عقیم‌سازی و سلب زاد و ولد ۹۹
- دیدگاه اهل سنت ۹۹
- دیدگاه شیعه ۱۰۲
- دلایل فقهای شیعی معاصر موافق عقیم‌سازی ۱۰۲
- ب- بررسی مسئله عقیم‌سازی در قلمرو مسائل مستحدثه ۱۰۳
- دیدگاه فقهای شیعه ۱۰۳
- دیدگاه فقهای اهل سنت ۱۰۴
- نتیجه گیری کلی: ۱۰۵
- فهرست منابع و مآخذ ۱۰۶

مقدمه:

پیشرفت علم پزشکی باعث شد تا پاره ای از مباحث با بحث های فقهی در آمیزد. نتایج این پیشرفت های علمی، گرچه زندگی بشر امروز را دلپذیر و آسان تر نموده و توان هنرهای شگرفی را به او بخشیده، اما از کنار خود با ظهور عقاید و اندیشه های مختلف، چالش های جدیدی را فراروی اندیشمندان گشوده و حتی نگاه تازه ای نسبت به دین و معارف دینی به وجود آورده است. این نگاه ها و برداشت ها که عمدتاً نیز از روی غرض ورزی نبوده و صرفاً در فرآیند تحولات علمی و فرهنگی رُخ نموده اند، گاه با ظواهر و احکام دینی در تعارض اند و گاه هم بنیادهای دینی را نشانه می روند، به گونه ای که انسان معاصر، ممکن است دراصل نیاز خود به دین هم دچار تردید گردد. این خطر، همه ادیان الهی را تهدید می کند و عالمان آنها را به رویا رویی فرا می خواند. در سده اخیر، عالمان مسلمان، بخشی از توان خود را مبذول همآوردی با این موضوعات چه در حوزه باورها و هنجارها و چه در حوزه احکام و دستور العمل ها نموده اند. پاسخ گویی به مسائل مستحدثه، اگر چه در اعصار مختلف در میان فقیهان، امری رایج بوده، اما در سده گذشته، شدت یافته است. یکی از حوزه های مرتبط با مسائل نو پیدا حوزه مسائل پزشکی است که به مانند دیگر جنبه های زندگی مدرن، علی رغم تحولات و پیشرفت های چشمگیر در بهبود زندگی، در بسیاری نقاط نیز معرفت های دینی ما را با چالش های جدیدی در حوزه های فقهی و کلامی و حقوقی و... مواجه ساخته است. و البته در این میان با توجه به سهم و نقش فقه در فرهنگ و تمدن اسلامی، مهمترین و پرحجم ترین پرسش ها در این حوزه رخ نمود. بی توجهی فقیهان به این پرسش ها باعث بیرون رفتن احکام فقهی در عرصه رفتار فردی و اجتماعی و پدید آمدن فضای عرفی زده، عاری از رفتار دینی و همچنین در انزوا قرار گرفتن دین ورزان و ایجاد سردرگمی و بی هویتی در آنان می شود. از این رولازم است که فقیهان والا مقام به ارائه راه کارهای علمی و در عین حال مطابق با نیازهای روزآمد بپردازند. آنچه همواره در مطالعات مسائل مستحدثه در دوران ما بسیار نقش کلیدی و مهم یافته است، موضوع شناسی است، به گونه ای که شناخت و تجزیه و تحلیل دقیق و درست موضوع، گاهی به مراتب از حکم یابی آن، دشوارتر، طولانی تر و پراهمیت تر است. متأسفانه یکی از کاستی هایی که در زمینه مسائل مستحدثه وجود دارد، کم توجهی به شناخت موضوعات آن است به اندازه ای که گاهی در اثر فقدان شناخت کافی، دقیق و علمی از موضوع، فتاوی عجیب یا غریب متناسب، صادر می شود. البته برخی از موضوعات پزشکی، روشن و شفاف تر و مباحث مربوط به آنها بیشتر جنبه حکمی دارد. به هر روی، فقیهان گرامی باید در تعاملی مستمر با پزشکان، متخصصان و دست اندکاران مسائل بهداشت و درمان، به شناخت و دریافت همه جانبه موضوعات نو پیدا دست یازند.

بحث مستحدثه ای که در این رساله به آن پرداخته شده، مساله عقیم سازی است که از مسائل بسیار مهم مبتلا به و چالش برانگیز عصر حاضر در سطح خانواده و جامعه می باشد، موضوع این رساله مبانی فقهی عقیم سازی از نظر مذاهب خمسسه است ، لذا در این رساله مساله در دو بعد علمی - پزشکی و فقهی مورد بررسی قرار گرفته است:

الف) بعد علمی-پزشکی: تعریف علمی عقیم سازی مربوط به زنان و مردان و شیوه های عقیم سازی دائم و موقت که در واقع حکم شناسایی موضوع را دارد. چرا که با توجه به معلومات بدست آمده در هر روش مباحث فقهی مربوط به آن بهتر تبیین خواهد شد.

ب) بعد فقهی مساله: حرمت یا جواز عقیم سازی، مشکلات فقهی عقیم سازی از لحاظ اضرار به نفس، لمس و نگاه حرام و تنافی آن با حقوق زوجین از نظر فقه امامیه و اهل سنت مورد بررسی و کند کاو قرار گرفت و نتیجه اینکه عقیم سازی موقت نزد شیعه جایز بود ، اما عقیم سازی دائم در مورد آن دو قول هست عده ای قائل به حرمت آن هستند (نظر مشهور) چون عقیم سازی دائم را از مصادیق اضرار به نفس و مال و جان می دانند و دیگر اینکه به نظر ایشان انسان حق تصرف در اعضا خود ندارد چون مالکیت وی اعتباری است ، لذا در صورت اذن شارع مقدس ، می تواند به این عمل اقدام نماید وعده ای دیگر از فقهای شیعه عقیم سازی دائم را با شرایطی از قبیل : داشتن غرض عقلایی ، کلی نبودن اضرار به نفس و ... جایز می دانند ، اما مذاهب اربعه اهل سنت به اتفاق عقیم سازی دائم را حرام دانسته، اما در مورد عقیم سازی موقت دو قول هست.

قول اول حرمت عقیم سازی موقت که نظر مالکیه و برخی از شافعیه است و قول دوم جواز عقیم سازی موقت که نظر حنفیه و حنابله و بعضی از شافعیه است البته در صورت وجود عناوین احکام ثانویه در موضوع چون عسر و حرج، اضطرار، اکراه و.. احکام مربوطه تغییر پذیرند.

در پایان لازم به ذکر است که برای گردآوری اطلاعات جهت تکمیل این پژوهش مشکلات بسیاری وجود داشت از جمله کمبود منابع کسب اطلاعات با توجه به مستحدثه بودن موضوع، اما خداوند را شاکرم این توفیق حاصل شد که این پژوهش پس از گذشت یکسال به اتمام برسد.

کلیات تحقیق

تعریف مسئله :

عقیم در لغت به معنای نازا و زنی که فرزند نیاورد و مردی که از او فرزند بوجود نیاید است و کلمه عقیم سازی مترادف با اخصاء به معنای اخته کردن می باشد و در اصطلاح علمی عقیم سازی در زنان (توبکتومی) شامل بستن هر دو لوله فالوپ و در مردان عقیم سازی (واکتومی) شامل بستن مجاری وایران است و عقیم سازی با توجه به برگشت پذیری تولید مثل یا عدم آن بر دو قسم عقیم سازی دائم و عقیم سازی موقت می باشد

بیان سؤالات اصلی تحقیق :

- ۱- عقیم سازی چیست و چه اقسامی دارد ؟
- ۲- مذاهب پنج گانه در مسئله عقیم سازی در چه اموری اتفاق نظر دارند ؟
- ۳- مذاهب پنج گانه در مسئله عقیم سازی در چه اموری اختلاف نظر دارند ؟
- ۴- شرایط جواز عقیم سازی از نظر مذاهب خمسسه چیست ؟
- ۵- ادله حرمت عقیم سازی کدامند ؟

فرضیه ها :

- ۱- عقیم سازی در زنان شامل بستن لوله فالوپ و در مردان بستن مجاری وایران است و بر دو نوع دائم و موقت میباشد.
- ۲- عقیم سازی دائم به اتفاق مذاهب جایز نیست .
- ۳- فقهای شیعه و اهل سنت در مسئله عقیم سازی اختلاف و اشتراک نظر دارند .
- ۴- مسئله عقیم سازی در فقه امامیه با شرایطی جایز است .
- ۵- عقیم سازی با توجه به قطعیت اضرار به نفس و مستلزم بودن آن به لمس و نگاه حرام، حرام می باشد.

روش تحقیق:

در این پژوهش از روش کتابخانه‌ای (فیش برداری، سپس جمع بندی مطالب)، برنامه های نرم افزاری فقهی از قبیل (المعجم فقهی درخت واره فقه اهل بیت و غیره، مصاحبه با صاحب نظران و اساتید محترم و مراجعه به سایت فقهی اینترنت استفاده گردید.

هدف تحقیق:

اهداف مورد نظر در این پژوهش، عبارتند از:

۱. شناخت دیدگاه فقهای مذاهب خمسہ پیرامون مسأله عقیم سازی در حکم به جواز یا عدم جواز آن، با بررسی زمینه و دلایل صدور این احکام.
۲. بررسی مشکلات فقهی عقیم سازی و شناخت حقوق زوجین در مسأله عقیم سازی.
۳. بررسی حکم عقیم سازی از منظر احکام اولیه، ثانویه و احکام حکومتی.
۴. ارائه پایان نامه در مجامع علمی و همایش ها.

یافته ها و نتایج تحقیق:

در این پژوهش ابتدا جهت شناخت بهتر موضوع تحقیق، عقیم سازی و انواع روشهای مربوطه از نظر علمی- پزشکی و تفاوت آن با اخصاء تبیین گردیده و در بخش دیگر پژوهش دیدگاه فقهاء و علماء مذاهب خمسہ در مورد عقیم سازی مورد بررسی قرار گرفته - و نتایج این بررسی بشرح ذیل است: الف) فقهاء شیعه عقیم سازی موقت را جایز می دانند و این حکم نزد آنها مسلم است اما در عقیم سازی دائم دو قول هست: ۱- حرمت عقیم سازی دائم (نظر مشهور) ادله: (عقیم سازی از مصادیق اضرار به نفس و مال و بدن است. عدم مالکیت حقیقی انسان در تصرف اعضاء بدن و عدم اذن شارع مقدس در جواز مسأله) ۲- جواز عقیم سازی دائم: طرفداران این قول در دلالت قاعده لا ضرر بر این مورد مناقشه دارند زمانی که غرض عقلایی نزد یکی از زوجین باشد که مهمتر از مسأله تولید مثل باشد؛ عقیم سازی جایز است، چون ترجیح اهم بر مهم ضرر محسوب نمی گردد. مذاهب اربعه اهل سنت

عقیم سازی دائم را به اتفاق و بدون استثناء حرام می دانند. اما در مورد عقیم سازی موقت اختلاف نظر دارند. و دو قول دارند: ۱. عقیم سازی موقت حرام است (نظر مالکیه و برخی از شافعیه). ۲. عقیم سازی موقت جایز است (نظر حنفیه، حنابله و بعضی از شافعیه).

مشکلات فقهی عقیم سازی از قبیل نگاه و لمس حرام و اضرار به نفس و تنافی آن با حقوق زوجیت مورد بررسی قرار گرفت نتیجه اینکه در صورت اضطرار و حرج و در مقام معالجه با توجه به اولویت پزشک زن یا مرد بلا مانع است و در بخش دیگر تحقیق کنترل زاد و ولد در سطح فردی و اجتماعی از منظر احکام اولیه و ثانویه و حکومتی بررسی گردید؛ که با توجه به ملاک پذیرش ولایت فقیه یا عدم آن آراء شیعه و اهل سنت مختلف است. از نظر شیعه ولی فقیه می تواند با توجه به شرایط زمانی و مکانی احکام ثانوی صادر نماید و احکام اولیه تغییر کنند هم در سطح فردی هم اجتماعی اما اهل سنت اعتقادی به کنترل اجتماعی و احکام حکومتی ندارد اما کنترل فردی را با شرایطی جایز می دانند. و در فصل آخر به آثار عقیم سازی از لحاظ سلب زاد و ولد از دیدگاه موافقان و مخالفان با توجه به آیات و روایات پرداخته شده است.

فصل اوّل

تاریخچه عقیم سازی و اخته کردن

تعریف لغوی العقم و العویم

تعریف لغوی التعقیم

تعریف اصطلاحی تعقیم

انواع تعقیم

موارد استعمال واژه «عقیم» در قرآن

تفاوت عقیم سازی و إخصاء

نظر مذاهب خمسّه در مسئله نکاح عقیم و خصی

روش های عقیم سازی

تاریخچه عقیم سازی و اخته کردن

کلمات تعقیم (عقیم سازی) و إخصاء (اخته کردن) هر چند از نظر لغوی معمولاً بصورت مرادف بکار می روند. اما از نظر علمی با یکدیگر کاملاً تفاوت دارند. در این رساله به تفاوت این دو به طور مفصل پرداخته شده است. از قدیم الأیام إخصاء (اخته کردن) جهت مقاصد مختلف معمول بوده است. اعراب در قدیم جهت حفظ اصالت نژاد و پاکی نسب خویش اقدام به برداشتن گنا ده‌های مردان خدمتکار خویش می نمودند. بدین وسیله تمایل جنسی آنها را از بین برده، تا تلاش و توان آنها صرفاً جهت خدمت باشد. با این روش تمایل جنسی در وجودشان از بین رفته و حالات زنانگی بر آنها غالب می شد.^(۱)

گاه حاکمان اخته کردن را وسیله ای جهت مجازات مجرم‌ان بکار برده اند، که در کتب تاریخی بصورت مفصل جریان آنها مرقوم است. گاه عده ای جهت رسیدن به درجات معنوی و تهذیب نفس خویش به سرکوبی غریزه جنسی پرداخته یا اقدام به اخصاء خویش می نموده اند، وجود راهبان مسیحی دلیلی بر این مدعاست و همچنین خواجه سراهایی که در گذشته وجود داشته اند. و نیز گاهی فرق و احزاب سیاسی جهت نیل به اهداف خویش به عقیم سازی پیروان و یاران خویش مبادرت می ورزید. بعنوان مثال: شیزاد فهستانی فرمانده قلعه الموت که پیرو فرقه باطنیه بودند در مورد فلسفه عقیم سازی طرفداران این فرقه می گوید: «قصد داریم که فدائیان مطلق؛ مانند زنبور عسل شوند و در فکر هیچ چیز نباشند، جز تکلیفی که برای آنها معین شده است.^(۲) و ایشان در پاسخ به ابه امات یکی از داوطلبین ورود به قلعه دلیل عقیم سازی و مقطوع النسل کردن افراد قلعه الموت، اینگونه استدلال می کنند: «مقطوع النسل شدن یک آزمایش است آن هم آزمایش بزرگ برای بدست آمدن این نتیجه که آیا فدایی مطلق حاضر است همه چیز خود را در راه مصالح کیش خود و اهل باطنیه فدا کند. فدا کردن جان شاید زیاد دشوار نباشد، چون هستند کسانی که در موقع خشم یا به هیجان در آمدن، جان خود را فدا می کنند، ولی فدا کردن هوی و هوس اشکال دارد و به خصوص فدا کردن تمایل جنسی دشوار است. فدا کردن و قربانی کردن تمایل جنسی در راه مصالح اهل باطن برای آزمایش میزان فداکاری فدائیان مطلق سنگ محک می باشد.^(۳) اگر تاریخچه کاربرد وسایل و داروهای پیشگیری از بارداری که جزو عقیم سازهای موقت می باشند را به حساب آوریم آنگاه عقیم سازی قدمتی دیرینه خواهد

۱. تجرید و تنظیم النسل فی ضوء الشریعة و العلم و الحدیث / تألیف السید حسین الموسوی الصّافی، مؤسسه احیاء الکتب الاسلامیة، انتشارات نور وحی، قم المقدسة ص ۵۲.

۲. کتاب حسن صباح، خداوند الموت. تألیف پل امیر ترجمه ذبیح الله منصوری، انتشارات جاویدان چاپ ۵/ ص ۵۲.

۳. همان منبع.